สารบัญ

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 06

สารชีวโมเลกุล 11

Unit 1 สารอินทรีย์ 12
Unit 2 สารอนินทรีย์ 30

ชีววิทยาของเซลล์ 33

Unit 1 การศึกษาชีววิทยา 34
Unit 2 โครงสร้างและหน้าที่ของเซลล์ 41
Unit 3 การสื่อสารและลำเลียงสารระหว่างเซลล์ 50
Unit 4 การแบ่งเซลล์ 60
Unit 5 การหายใจระดับเซลล์ 69

โครงสร้างและหน้าที่ของสัตว์ 78

Unit 1 ระบบย่อยอาหาร 79
Unit 2 ระบบแลกเปลี่ยนแก๊ส 92
Unit 3 ระบบไหลเวียนโลหิต 99
Unit 4 ระบบภูมิคุ้มกัน 110
Unit 5 ระบบขับถ่าย 118
Unit 6 การรักษาดุลยภาพของร่างกาย 127
Unit 7 ระบบประสาทและอวัยวะรับสัมผัส 132
Unit 8 ระบบฮอร์โมนและต่อมไร้ท่อ 153
Unit 9 การเคลื่อนที่ของสิ่งมีชีวิต 167
Unit 10 การสืบพันธุ์และการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต 180
Unit 11 พฤติกรรมของสัตว์ 199

GANBATTE

โครงสร้างและหน้าที่ของพืช 205

Unit 1 โครงสร้างและการเจริญเติบโตของพืชดอก 206
Unit 2 การสืบพันธุ์ของพืช 217
Unit 3 การลำเลียงน้ำและธาตุอาหารของพืช 228
Unit 4 การสังเคราะห์ด้วยแสง 234
Unit 5 การตอบสนองของพืช 246

พันธุศาสตร์และพันธุวิศวกรรม 254

Unit 1 ยีนและโครโมโซม 255
Unit 2 การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม 263
Unit 3 เทคโนโลยีทางดีเอ็นเอ 278

วิวัฒนาการและความหลากหลายทางชีวภาพ 291

Unit 1 วิวัฒนาการ 292
Unit 2 ความหลากหลายทางชีวภาพ 299
Unit 3 พันธุศาสตร์ประชากร 315

นิเวศวิทยา 323

Unit 1 ระบบนิเวศ 324
Unit 2 ประชากร 343
Unit 3 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 349

แนวข้อสอบ 356

ชุดที่ 1 แนวข้อสอบชีววิทยาและเฉลย 357
ชุดที่ 2 แนวข้อสอบชีววิทยา 9 วิชาสามัญและเฉลย 357

ประวัตินักเขียน 358

จากใจนักเขียน 359

GANBATTE

ส่วนที่ห่อหุ้มเซลล์

แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ผนังเซลล์ ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่นอกสุดของเซลล์ทุกชนิด **ยกเว้น** เซลล์สัตว์ และถัดเข้าไปคือเยื่อหุ้มเซลล์

ผนังเซลล์ (Cell wall)

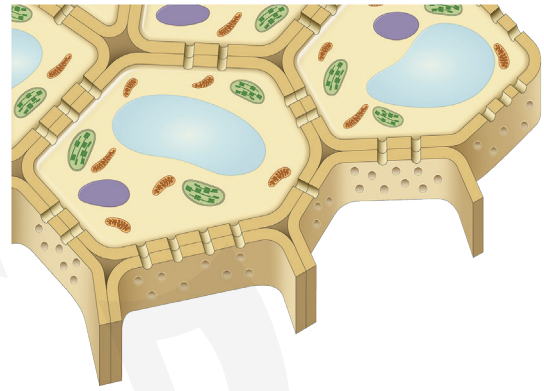

ผนังเซลล์ทำหน้าที่เสริมสร้างความแข็งแรงให้กับเซลล์ เป็นสารชีวโมเลกุลจำพวกคาร์โบไฮเดรต ในพืชและสาหร่ายจะมีเซลลูโลส (Cellulose) เป็นส่วนประกอบหลักผนังเซลล์ ในเห็ดราจะมีเพปทิโดไกลแคน (Peptidoglycan) เป็นส่วนประกอบหลักผนังเซลล์ ในแบคทีเรียจะมีไคทิน (Chitin) เป็นส่วนประกอบหลักผนังเซลล์

เยื่อหุ้มเซลล์ (Cell membrane หรือ Plasma membrane)

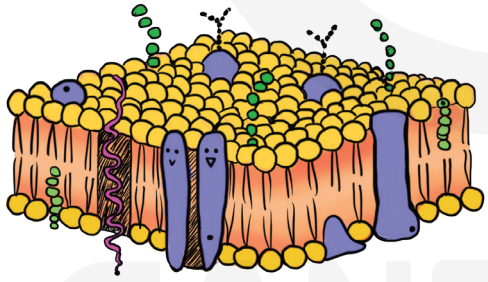

เยื่อหุ้มเซลล์ทำหน้าที่เพิ่มความยืดหยุ่นและเสริมสร้างความแข็งแรง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นเยื่อเลือกผ่าน (Semipermeable membrane) ควบคุมการเข้า-ออกของสารต่างๆ ให้กับเซลล์ มีโครงสร้างเป็นฟอสโฟลิพิดเรียงตัวกัน 2 ชั้น เรียกว่า ฟอสโฟลิพิดไบเลเยอร์ (Phospholipid bilayer) ส่วนหัวมีลักษณะชอบน้ำหรือละลายน้ำได้เนื่องจากเป็นโมเลกุลมีขั้ว ส่วนหางมีลักษณะไม่ชอบน้ำหรือไม่ละลายน้ำเนื่องจากเป็นโมเลกุลไม่มีขั้ว โดยโครงสร้างนี้จะหันด้านหัวออกด้านนอก และหันด้านหางเข้าด้านในเป็นเยื่อหุ้ม 2 ชั้น ทำให้น้ำไม่สามารถผ่านเข้า-ออกจากเซลล์ได้โดยตรง จึงเรียกว่าเป็นเยื่อเลือกผ่าน

นอกจากนี้เยื่อหุ้มเซลล์ยังมี

- ช่องโปรตีน (Protein channel) แทรกอยู่ระหว่างชั้นของฟอสโฟลิพิด เป็นช่องทางผ่านของสารเข้า-ออกจากเซลล์ โดยมีโปรตีนบางส่วนที่ไม่อยู่ในเยื่อหุ้มเซลล์ เรียกว่า เพอริเฟอรอลโปรตีน (Peripheral protein)
- มีคาร์โบไฮเดรตที่เป็นไกลโคโปรตีนไว้ติดต่อสื่อสารระหว่างเซลล์
- มีคอเลสเตอรอลแทรกในชั้นฟอสโฟลิพิด เพื่อเสริมสร้างความยืดหยุ่นให้กับเซลล์และทำให้เซลล์ไม่แข็งตัวเมื่ออากาศหนาว ซึ่งทั้งหมดเป็นโครงสร้างของเยื่อหุ้มเซลล์ที่ยอมรับในปัจจุบันนี้ เรียกว่า ฟลูอิดโมเซอิกโมเดล (Fluid mosaic model)

โพรโทพลาซึม (Protoplasm)

โพรโทพลาซึม คือ ส่วนประกอบด้านในทั้งหมดของเซลล์ที่ถัดจากส่วนที่ห่อหุ้มเอาไว้ด้วยผนังเซลล์และเยื่อหุ้มเซลล์ ประกอบด้วยนิวเคลียส และไซโทพลาซึม

นิวเคลียส (Nucleus)

นิวเคลียสเป็นตัวบรรจุสารพันธุกรรมในดีเอ็นเอที่อยู่บนโครโมโซม (Chromosome) ซึ่งในสภาวะทั่วไปจะอยู่ในรูปแบบของเส้นใยโครมาทิน (Chromatin fibers) ทำหน้าที่ควบคุมกิจกรรมต่างๆ ภายในเซลล์ เช่น การแบ่งเซลล์ การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม และการสังเคราะห์ สารประกอบด้วยเยื่อหุ้มนิวเคลียส นิวคลีโอลัส และเส้นใยโครมาทิน

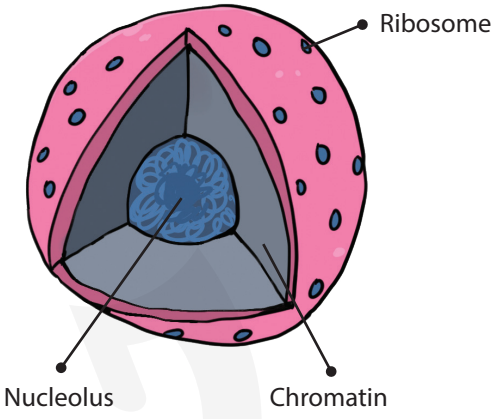

เยื่อหุ้มนิวเคลียส (Nuclear membrane) โครงสร้างเหมือนเยื่อหุ้มเซลล์ คือ เป็นเยื่อหุ้ม 2 ชั้น ทำหน้าที่เป็นเยื่อเลือกผ่าน โดยมีไรโบโซมเกาะที่บริเวณเยื่อหุ้มด้วย พบรูเล็กๆ เรียกว่า นิวเคลียร์พอร์ (Nuclear pore) ใช้สำหรับเป็นทางผ่านเข้า-ออกของสาร เรียกเยื่อหุ้มนิวเคลียสได้อีกชื่อว่า Nuclear envelope

นิวคลีโอลัส (Nucleolus) เป็นส่วนของนิวเคลียส มีลักษณะเป็นก้อนอนุภาคหนาทึบ ทำหน้าที่สังเคราะห์อาร์เอ็นเอและโปรตีน พบเฉพาะในเซลล์ของยูแคริโอต

เส้นใยโครมาทิน (Chromatin fibers) เป็นเส้นใยเล็กๆ พันกันเป็นร่างแหที่บรรจุรหัสพันธุกรรม ประกอบด้วยโปรตีนและดีเอ็นเอ ทำหน้าที่ควบคุมลักษณะและการทำงานของสิ่งมีชีวิต เมื่อเซลล์กำลังแบ่งตัวจะหดสั้นลงเป็นแท่ง เรียกว่า โครโมโซม ถ้านำไปย้อมสีจะพบส่วนที่ติดสีเข้มและสีอ่อน ส่วนที่ติดสีเข้มจะเป็นส่วนที่ไม่มียีนหรือมีน้อย เรียกว่า เฮเทอโรโครมาทิน (Heterochromatin) ส่วนที่ติดสีจางกว่าจะเป็นส่วนที่มียีน เรียกว่า ยูโครมาทิน (Euchromatin)

ไซโทพลาซึม (Cytoplasm)

ไซโทพลาซึม คือ ส่วนประกอบที่อยู่ภายในเยื่อหุ้มเซลล์ แต่ไม่นับรวมนิวเคลียส ประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นของกึ่งเหลว เรียกว่า ไซโทซอล และโครงสร้างที่เป็นของแข็ง เรียกว่า ออร์แกเนลล์

ไซโทซอล (Cytosol) เป็นของเหลว ประกอบด้วยน้ำ อิเล็กโทรไลต์ และสารอินทรีย์ต่างๆ เป็นบริเวณที่เกิดปฏิกิริยาเคมีของเซลล์ (Metabolism)

ออร์แกเนลล์ (Organelle) แต่ละชนิดจะมีโครงสร้างและหน้าที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามเยื่อหุ้มออร์แกเนลล์ ได้แก่ กลุ่มที่ไม่มีเยื่อหุ้ม กลุ่มที่มีเยื่อหุ้ม 1 ชั้น และกลุ่มที่มีเยื่อหุ้ม 2 ชั้น

ออร์แกเนลล์กลุ่มที่ไม่มีเยื่อหุ้ม

ได้แก่ ไรโบโซม ไซโทสเกเลตอน และเซนทริโอล

ไรโบโซม (Ribosome) ทำหน้าที่สังเคราะห์โปรตีน สามารถพบได้ 3 บริเวณ

1. พบได้ที่เยื่อหุ้มนิวเคลียสเพื่อสังเคราะห์โปรตีนสำหรับใช้ในนิวเคลียส
2. พบลอยอิสระอยู่ในไซโทซอลเพื่อสังเคราะห์โปรตีนสำหรับใช้ในเซลล์ โดยโปรตีนส่วนใหญ่ถูกสร้างขึ้นด้วยไรโบโซมอิสระเหล่านี้
3. พบเกาะอยู่กับเอนโดพลาสมิกเรติคิวลัมชนิดผิวขรุขระ เพื่อสังเคราะห์โปรตีนสำหรับส่งออกนอกเซลล์

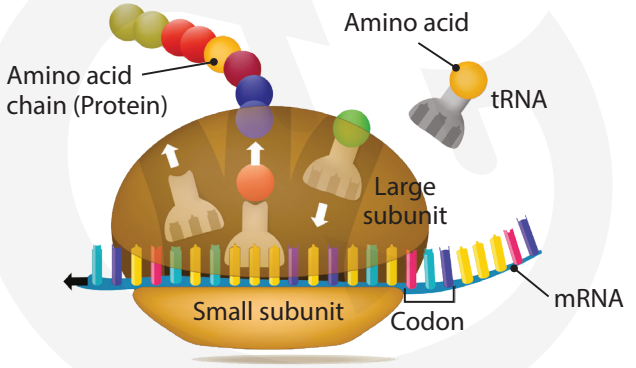

Ribosome

ไซโทสเกเลตอน (Cytoskeleton) เป็นเส้นใยโปรตีนที่เชื่อมกันเป็นร่างแห ทำหน้าที่ช่วยค้ำจุนรูปร่างของเซลล์ ยึดเกาะออร์แกเนลล์ และเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่ สามารถแบ่งไซโทสเกเลตอนตามองค์ประกอบได้ 3 ชนิด ได้แก่ ไมโครทิวบูล มีขนาดหนาที่สุด อินเทอร์มีเดียทฟิลาเมนท์ มีขนาดกลาง และไมโครฟิลาเมนท์ มีขนาดบางที่สุด

ไมโครทิวบูล (Microtubule) ประกอบด้วยเส้นใยโปรตีนทิวบูลิน (Tubulin) มีเซนโทรโซม (Centrosome) เป็นศูนย์ควบคุมการประกอบไมโครทิวบูลบริเวณใกล้กับนิวเคลียส ภายในเซนโทรโซมจะมีเซนทริโอล (Centriole) ที่ประกอบด้วยไมโครทิวบูล 3 ท่อ 9 ชุด (9 + 0) ซึ่งช่วยสร้างเส้นใยสปินเดิล (Spindle fiber) ทำหน้าที่ดึงให้เซลล์แยกไปที่ขั้วเซลล์ระหว่างการแบ่งเซลล์ นอกจากนี้ยังมีไมโครทิวบูลที่ประกอบด้วยไมโครทิวบูล 2 ท่อ 9 ชุด (9 + 2) มีหน้าที่ช่วยในการเคลื่อนที่ของเซลล์ โดยพบที่ซิเลีย (Cilia) และแฟลเจลลัม (Flagellum) ที่ถูกควบคุมการทำงานโดยเบซัลบอดี (Basal body)

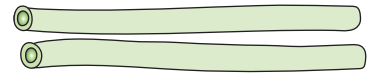
Microtubules

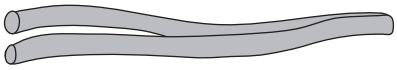

Intermediate filaments

อินเทอร์มีเดียทฟิลาเมนท์ (Intermediate filament) ทำหน้าที่คงสภาพรูปร่างของเซลล์ ประกอบด้วยเส้นใยโปรตีนไอเอฟ (IF protein) ซึ่งมีความต่างกันหลายชนิด เช่น โปรตีนเคอราทิน (Keratin) ที่เป็นองค์ประกอบของขน ผม เล็บ เป็นต้น

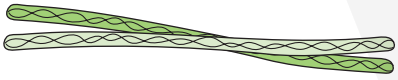

Microfilaments

ไมโครฟิลาเมนท์ (Microfilament) ทำหน้าที่ช่วยในการเคลื่อนไหวของเซลล์ ประกอบด้วยเส้นใยโปรตีนแอกทิน (Actin) และเส้นใยโปรตีนไมโอซิน (Myosin) ช่วยในการเคลื่อนที่ของอะมีบา (Amoeboid movement), เท้าเทียม (Pseudopodium) ควบคุมทิศทางการไหลเวียนของไซโทพลาซึม (Cytoplasmic streaming), การเคลื่อนที่ของเท้าท่อ (Tube feet) และการเคลื่อนไหวของ Microvilli

เซนทริโอล (Centriole) เป็นออร์แกเนลล์ที่ช่วยในการสร้างเส้นใยสปินเดิล **ไม่พบ**ในเซลล์พืช ประกอบขึ้นจากไมโครทิวบูล

ออร์แกเนลล์กลุ่มที่มีเยื่อหุ้ม 1 ชั้น

ได้แก่ เอนโดพลาสมิกเรติคิวลัม แวคิวโอล กอลจิบอดี ไลโซโซม และเพอร์อกซิโซม

เอนโดพลาสมิกเรติคิวลัม (Endoplasmic Reticulum : ER)

มี 2 ชนิด ได้แก่ ชนิดผิวเรียบ และชนิดผิวขรุขระ

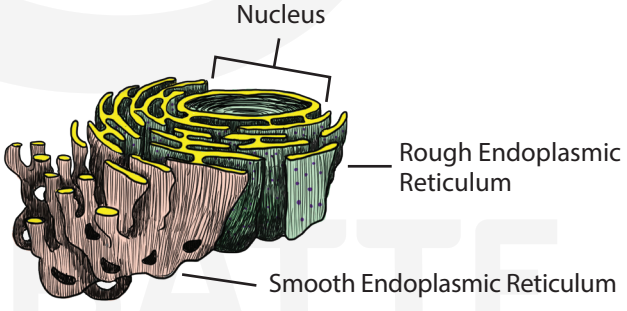

ชนิดผิวเรียบ (Smooth Endoplasmic Reticulum : SER) ทำหน้าที่สร้างสารประกอบไขมัน เช่น Phospholipid, Steroid กำจัดสารพิษ และกระตุ้นการทำงานของกล้ามเนื้อ โดยเป็นตัวเก็บแคลเซียมไอออน พบได้ที่ตับอัณฑะ รังไข่ ต่อมหมวกไตชั้นนอก และเซลล์กล้ามเนื้อ

ชนิดผิวขรุขระ (Rough Endoplasmic Reticulum : RER) ขรุขระเนื่องจากมีไรโบโซมเกาะอยู่บนเยื่อหุ้มด้านนอก ทำหน้าที่สร้างโปรตีนเพื่อส่งออกภายนอกเซลล์ พบได้ที่เซลล์ตับอ่อน เซลล์ต่อมไร้ท่อ เซลล์เยื่อบุทางเดินอาหาร เซลล์เม็ดเลือดขาว

แวคิวโอล (Vacuole) เป็นเวสิเคิลขนาดใหญ่ที่มีหน้าที่หลากหลาย แบ่งเป็น 3 ชนิดย่อย ดังนี้

- **ฟูดแวคิวโอล (Food vacuole)** บรรจุอาหาร พบในอะมีบา พารามีเซียม
- **คอนแทร็กไทล์แวคิวโอล (Contractile vacuole)** รักษาสมดุลน้ำและเกลือแร่ พบในสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว เช่น โพรโทซัวน้ำจืด
- **แซปหรือเซ็นทรัลแวคิวโอล (Sap/Central vacuole)** สะสมสารต่างๆ เช่น สี น้ำมันหอมระเหย พบได้ในพืช

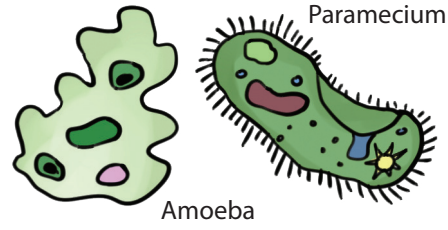

กอลจิบอดี (Golgi body) มีรูปร่างลักษณะคล้ายชาม เรียกว่า ซิสเทอร์นา (Cisterna หรือ Flattened sac) มีอีกชื่อว่า กอลจิคอมเพล็กซ์ (Golgi complex) หรือกอลจิแอพพาราตัส (Golgi apparatus) ทำหน้าที่เติมคาร์โบไฮเดรตและลิพิดให้โปรตีนที่ออกจาก ER พบได้ในต่อมน้ำลาย ต่อมน้ำนม และเซลล์พืช โดยเวสิเคิลจะขนส่งสารจาก ER มารวมกับกอลจิบอดีที่ด้านรับ (Cis face หรือ Receiving side) ก่อนจะเกิดกระบวนการเติมสาร เช่น คาร์โบไฮเดรตหรือลิพิด และขนส่งออกไปอีกด้านหนึ่ง (Trans face หรือ Shipping side)

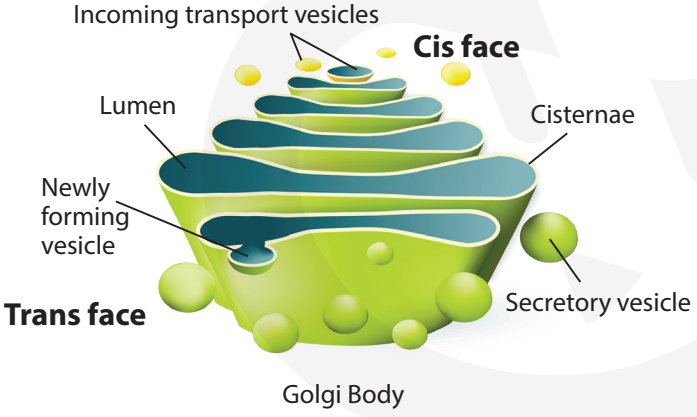

ไลโซโซม (Lysosome) เป็นออร์แกเนลล์ที่บรรจุเอนไซม์เอาไว้สำหรับย่อยอาหารที่เซลล์กินเข้าไป พบในสัตว์เซลล์เดียว หรือย่อยเชื้อโรคพบในเซลล์เม็ดเลือดขาว และย่อยเซลล์ตัวเอง (Autolysis) เช่น หางของลูกอ๊อด

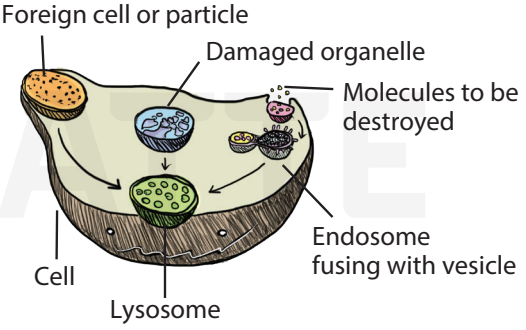

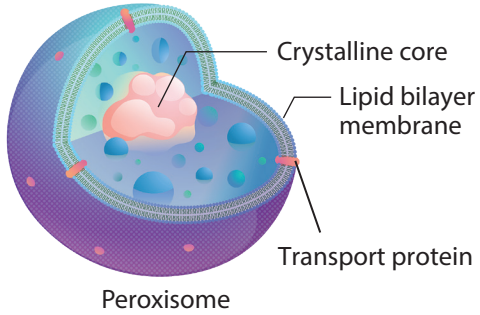

เพอร็อกซิโซม (Peroxisome) เป็นออร์แกเนลล์ที่เหมือนไลโซโซม แต่บรรจุเอนไซม์คะตาเลส (Catalase) สำหรับทำปฏิกิริยากับสารพิษบางชนิด เพื่อทำให้เป็นสารที่ไม่มีพิษ พบได้ในเซลล์พืช ตับ ไต

ออร์แกเนลล์กลุ่มที่มีเยื่อหุ้ม 2 ชั้น

ได้แก่ ไมโทคอนเดรีย และพลาสติด

ไมโทคอนเดรีย (Mitochondria) เป็นหนึ่งในออร์แกเนลล์ที่มีเยื่อหุ้ม 2 ชั้น (Phospholipid bilayer) ภายในมีของเหลวเรียกว่า เมทริกซ์ (Matrix) ช่องว่างตรงกลางระหว่างเนื้อเยื่อทั้งสองเรียกว่า ช่องอินเทอร์เมมเบรน (Intermembrane space) มีส่วนที่ยื่นเข้าไปในออร์แกเนลล์เรียกว่า Cristae เป็นออร์แกเนลล์ที่มีดีเอ็นเอและไรโบโซมเป็นของตัวเอง ทำหน้าที่สร้างพลังงาน (ATP) โดยกระบวนการหายใจระดับเซลล์พบได้ในเซลล์ที่มีการใช้พลังงานเยอะ เช่น หัวใจ สมอง กล้ามเนื้อ เซลล์อสุจิ

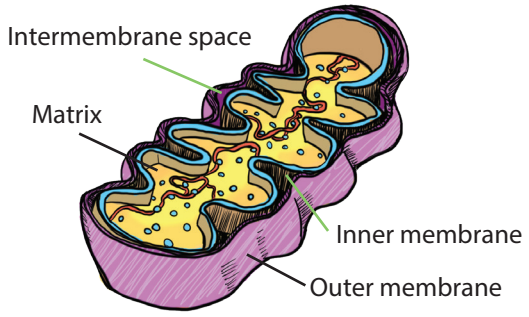

พลาสติด (Plastid) เป็นออร์แกเนลล์ที่พบในเซลล์พืช มี 3 ชนิด ขึ้นอยู่กับประเภทของรงควัตถุที่พบ ได้แก่

- **โครโมพลาสต์ (Chromoplast)** มีรงควัตถุสีต่างๆ **ยกเว้น** สีเขียว เช่น สีส้มจากแคโรทีนอยด์ในแคร์รอต สีแดงของพริก
- **ลิวโคพลาสต์ (Leucoplast)** ทำหน้าที่สะสมแป้งจากกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสง พบได้ในบริเวณที่ไม่มีสี เช่น ที่รากสะสมอาหาร ผลไม้ เช่น กล้วย และสามารถพัฒนาไปเป็นอะไมโลพลาสต์ (Amyloplast), อีไลโอพลาสต์ (Elaioplasts) และโปรติโนพลาสต์ (Proteinoplasts)
- **คลอโรพลาสต์ (Chloroplast)** เป็นหนึ่งในออร์แกเนลล์ที่มีเยื่อหุ้ม 2 ชั้น (Phospholipid bilayer) ภายในมีของเหลวเรียกว่า สโตรมา (Stroma) ส่วนที่เว้าเข้าไปในสโตรมากลายเป็นลาเมลลา (Lamella) มีลักษณะเป็นเยื่อบางกลมๆ เรียกว่า กรานา (Grana) ถ้าวางซ้อนกันเป็นชั้นเรียกว่า กรานุม (Granum) และเรียกเยื่อลาเมลลาว่า เยื่อไทลาคอยด์ (Thylakoid) ภายในมีโครงสร้างที่ซ้อนกันเป็นชั้น เป็นออร์แกเนลล์ที่มีดีเอ็นเอและไรโบโซมเป็นของตัวเอง ทำหน้าที่สังเคราะห์ด้วยแสงโดยใช้รงควัตถุสีเขียวอย่างคลอโรฟิลล์ (Chlorophyll)

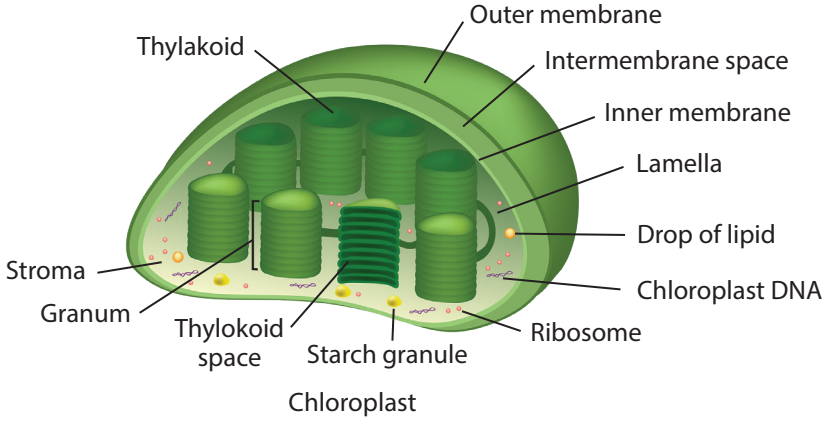

Chapter

6

Level

Easy Moderate Hard

พันธุศาสตร์และพันธุวิศวกรรม

Unit 1 ยีนและโครโมโซม
Unit 2 การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม
Unit 3 เทคโนโลยีทางดีเอ็นเอ

ยีนและโครโมโซม

การค้นพบสารพันธุกรรม

สารพันธุกรรมได้มีการค้นพบและทดลองจากนักวิทยาศาสตร์หลายท่าน สามารถเรียงตามลำดับการศึกษาความรู้ทางด้านพันธุกรรมดังนี้

โยฮันน์ เฟรดริช มิเชอร์ (Johann Friedrich Miescher : F. Miescher)

โยฮันน์ เฟรดริช มิเชอร์ ได้ศึกษาส่วนประกอบในนิวเคลียสของเซลล์เม็ดเลือดขาวที่ติดมากับผ้าพันแผล สกัดสารออกมาพบธาตุ C, H, O, N และ P เป็นองค์ประกอบและมีสีขาวเรียกว่า นิวคลีอิน (Nuclein) หมายถึง สารที่มาจากนิวเคลียส ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นกรดนิวคลีอิก เนื่องจากภายหลังพบว่ามีสมบัติเป็นกรด

โรเบิร์ต ฟอยล์เกน (Robert Feulgen : R. Feulgen)

โรเบิร์ต ฟอยล์เกน นำสีฟุคซิน (Fuchsin) มาย้อมเซลล์ ซึ่งสีนี้มีคุณสมบัติย้อมติด DNA และให้สีแดง พบว่าสีนี้ย้อมติดสีแดงที่เฉพาะนิวเคลียสของเซลล์ที่ทำการย้อม และรวมตัวหนาแน่นที่โครโมโซม จึงสรุปได้ว่ามี DNA อยู่ที่โครโมโซม

เฟรเดอริก กริฟฟิท (Frederick Griffith : F. Griffith)

เฟรเดอริก กริฟฟิท พิสูจน์ว่าสารพันธุกรรมคือ DNA โดยเริ่มการทดลองจากการนำแบคทีเรีย *Streptococcus pneumoniae* ซึ่งทำให้เกิดโรคปอดบวมในหนู เชื้อแบคทีเรียชนิดนี้มีลักษณะโคโลนีแตกต่างกัน 2 ลักษณะ ได้แก่

สายพันธุ์ S (Smooth) มีผิวเรียบ เพราะมีแคปซูลห่อหุ้ม ทำให้เกิดอาการรุนแรงและตาย	สายพันธุ์ R (Rough) ผิวไม่เรียบ เพราะไม่มีแคปซูลห่อหุ้ม ไม่ทำให้เกิดอาการรุนแรงถึงตาย

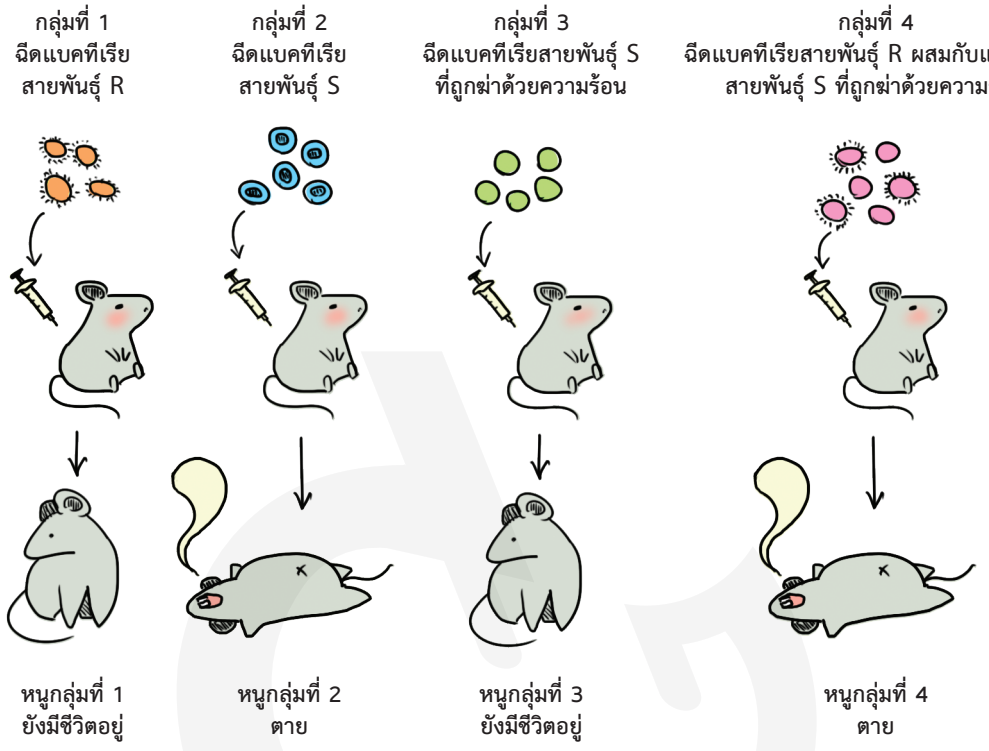

เฟรเดอริก กริฟฟิท ทำการทดลองดังนี้

- ฉีดสายพันธุ์ R เข้าไปในหนู → หนูไม่ตาย
- ฉีดสายพันธุ์ S เข้าไปในหนู → หนูตาย
- ฉีดสายพันธุ์ S (ที่ฆ่าด้วยความร้อน) เข้าไปในหนู → หนูไม่ตาย
- ฉีดสายพันธุ์ S (ที่ฆ่าด้วยความร้อน) + ผสมกับสายพันธุ์ R → หนูตาย และตรวจพบสายพันธุ์ S ในตัวหนู

สรุปผลการทดลองได้ว่า มีสารบางอย่างจากสายพันธุ์ S (แม้ตายแล้ว) สามารถส่งต่อไปให้สายพันธุ์ R เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสายพันธุ์ S ได้ (ยังไม่ทราบว่าสารที่ส่งต่อไปนั้นคือสารประกอบชนิดใด)

ออสวอลด์ แอเวอรี (Oswald Avery : O. T. Avery) คอลลิน แมคลอยด์ (Colin MacLeod : C. MacLeod) และแมคลิน แมคคาร์ที (Maclyn McCarty : M. McCarty)

ออสวอลด์ แอเวอรี, คอลลิน แมคลอยด์ และแมคลิน แมคคาร์ที ได้ทำการทดลองต่อจากกริฟฟิท เพื่อจะหาว่า สารที่ทำการส่งไปนั้นคือสารชนิดใด โดยนำแบคทีเรียสายพันธุ์ S มาทำให้ตายด้วยความร้อน แล้วสกัดเอา RNA, DNA และโปรตีน มาใส่ในหลอดทดลอง 4 หลอด

หลอดที่ 1 เติมเอนไซม์ RNase (Ribonuclease) เพื่อย่อยสลาย RNA (ดังนั้นหลอดนี้ไม่มี RNA)

หลอดที่ 2 เติมเอนไซม์โปรตีเอส (Protease) เพื่อย่อยสลายโปรตีน (ดังนั้นหลอดนี้ไม่มีโปรตีน)

หลอดที่ 3 เติมเอนไซม์ DNase (Deoxyribonuclease) เพื่อย่อยสลาย DNA (ดังนั้นหลอดนี้ไม่มี DNA)
หลอดที่ 4 เป็นชุดทดลองควบคุม ไม่มีการเติมเอนไซม์อื่นใดเพิ่มเติม

ในแต่ละหลอดทำการเติมแบคทีเรียสายพันธุ์ R และนำไปเพาะเลี้ยงไว้ในอาหารวุ้น เพื่อตรวจสอบแบคทีเรียที่เกิดขึ้น

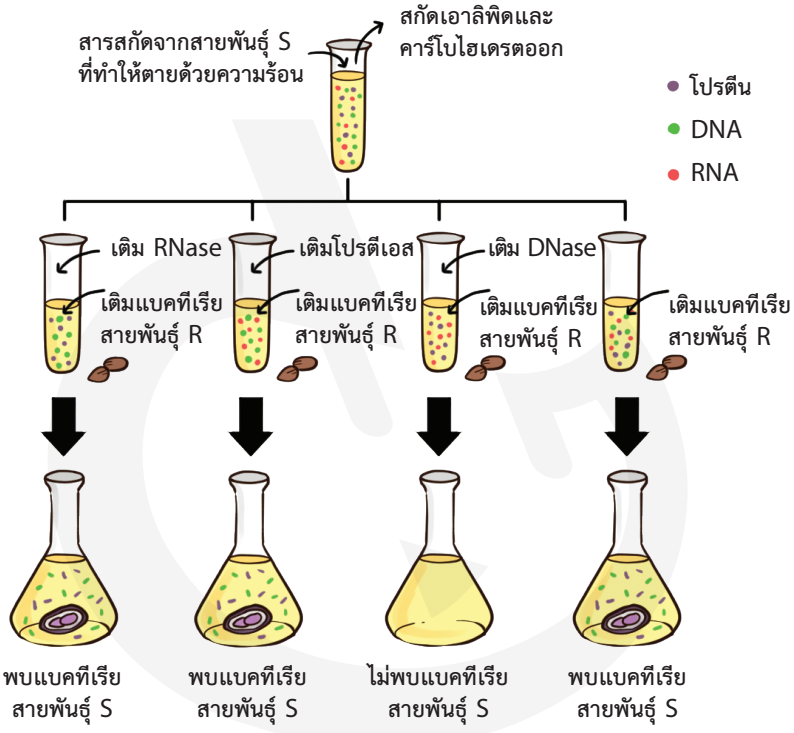

การตรวจสอบแบคทีเรียที่พบในหลอด พบว่า

- หลอดที่ 1 พบสายพันธุ์ S → สิ่งที่สายพันธุ์ S ส่งต่อให้สายพันธุ์ R ไม่ใช่ RNA (เนื่องจากหลอดที่ 1 ไม่มี RNA)
- หลอดที่ 2 พบสายพันธุ์ S → สิ่งที่สายพันธุ์ S ส่งต่อให้สายพันธุ์ R ไม่ใช่โปรตีน (เนื่องจากหลอดที่ 2 ไม่มีโปรตีน)
- หลอดที่ 3 ไม่พบสายพันธุ์ S → สิ่งที่สายพันธุ์ S ส่งต่อให้สายพันธุ์ R คือ DNA
- หลอดที่ 4 พบสายพันธุ์ S → ชุดควบคุม

สรุปผลการทดลองได้ว่า สารบางอย่างจากสายพันธุ์ S ที่สามารถส่งต่อไปให้สายพันธุ์ R ได้คือ DNA เพราะในหลอดทดลองที่ 3 ได้ทำการย่อยสลาย DNA ไปแล้ว ทำให้เมื่อตรวจสอบจึงไม่พบแบคทีเรียสายพันธุ์ S ในหลอดทดลองที่ 3

การผสมพันธุ์โดยพิจารณา 2 ลักษณะ (Dihybrid cross)

การผสมพันธุ์โดยพิจารณา 2 ลักษณะไปพร้อมๆ กัน เป็นการทดลองโดยนำถั่วเมล็ดกลมสีเหลือง (เด่นพันธุ์แท้) ผสมกับเมล็ดขรุขระสีเขียว (ด้อยพันธุ์แท้) ได้ลูกรุ่น F_1 เมล็ดกลมสีเหลืองทั้งหมด จากนั้นนำลูกรุ่น F_1 มาผสมกันเอง จะได้ลูกรุ่น F_2 มีลักษณะฟีโนไทป์ เมล็ดกลมสีเหลือง : เมล็ดกลมสีเขียว : เมล็ดขรุขระสีเหลือง : เมล็ดขรุขระสีเขียว ในอัตราส่วน 9 : 3 : 3 : 1

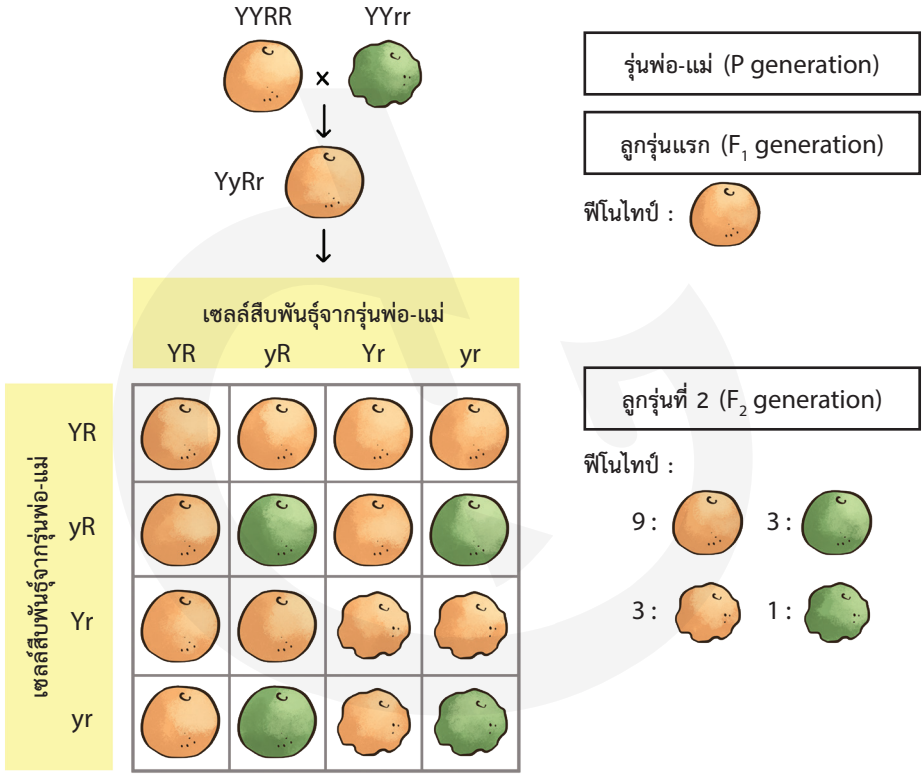

จากการที่เมนเดลศึกษาการผสมพันธุ์ลักษณะเดียวและ 2 ลักษณะ ทำให้เมนเดลสามารถตั้งกฎความน่าจะเป็นและกฎแห่งการแยกตัวได้ 2 ข้อ ได้แก่

กฎข้อที่ 1 คือ กฎแห่งการแยก (Law of Segregation) ได้มาจาก Monohybrid หรือการผสมพันธุ์โดยพิจารณาลักษณะเดียวว่า แอลลีลที่อยู่เป็นคู่กันจะแยกออกจากกันในระหว่างสร้างเซลล์สืบพันธุ์ และจะกลับมาเข้าคู่กันใหม่เมื่อมีการผสมระหว่างเซลล์สืบพันธุ์ เช่นเดียวกับการพิจารณา 1 ลักษณะที่เมื่อนำลูกรุ่น F_2 มาผสมกัน ลูกรุ่น F_3 มีอัตราส่วนฟีโนไทป์ 3 : 1

กฎข้อที่ 2 คือ กฎแห่งการรวมกลุ่มอย่างอิสระ (Law of Independent assortment) ได้มาจาก Dihybrid หรือการผสมพันธุ์โดยพิจารณา 2 ลักษณะว่า แอลลีลที่อยู่เป็นคู่ๆ นั้นสามารถจับคู่กันได้อย่างอิสระในระหว่างการสร้างเซลล์สืบพันธุ์ เช่นเดียวกับลักษณะทั้งสองที่เมื่อนำมาผสมกันจะเห็นว่า ลักษณะรูปร่างเมล็ดและสีเมล็ดจะเป็นอิสระต่อกัน สามารถไปรวมกลุ่มกันได้อย่างอิสระ ทำให้รุ่นลูกมีอัตราส่วนฟีโนไทป์ 9 : 3 : 3 : 1

Test cross คือ การทดสอบดูจีโนไทป์ของลักษณะที่แสดงออกมาในลักษณะเด่นว่า เป็นพันธุ์แท้ (Homozygous dominant) หรือพันทาง (Heterozygous) โดยนำไปผสมกับด้อยพันธุ์แท้ (Homozygous recessive) แล้วดูรุ่นลูกว่ามีลักษณะของฟีโนไทป์แบบใด ทำให้สามารถดูย้อนกลับได้ว่า รุ่นพ่อ-แม่เป็นพันธุ์แท้หรือพันทาง

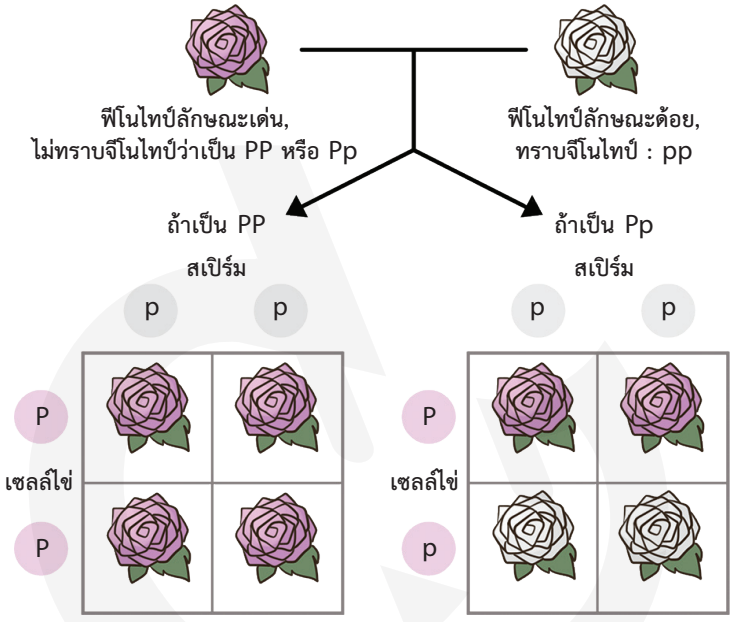

ลักษณะพันธุกรรมนอกเหนือกฎเมนเดล

ลักษณะพันธุกรรมนอกเหนือกฎเมนเดล คือ ลักษณะพันธุกรรมที่ยีนเด่นไม่สามารถข่มยีนด้อยได้อย่างสมบูรณ์ ประกอบด้วยการข่มไม่สมบูรณ์ การข่มร่วมกัน มัลติเปิลแอลลีล และพอลิยีน

ข่มไม่สมบูรณ์ (Incomplete dominant)	คือ ลักษณะพันธุกรรมที่ยีนเด่นข่มยีนด้อยไม่สมบูรณ์ ทำให้แสดงออกกลางๆ ของ 2 ลักษณะ หรือลักษณะเด่นพันทางแสดงออกไม่เหมือนกับลักษณะเด่นพันธุ์แท้ เช่น สีดอกไม้สีฟ้าที่มียีนเด่นสีน้ำเงินและยีนด้อยสีขาวรวมกัน เมื่อผสมเด่นพันธุ์แท้ (สีน้ำเงิน) กับด้อยพันธุ์แท้ (สีขาว) เข้าด้วยกัน และเป็นลักษณะยีนเด่นข่มยีนด้อยไม่สมบูรณ์ ทำให้ได้อัตราส่วนของ สีน้ำเงิน : สีฟ้า : สีขาว ในอัตราส่วน 1 : 2 : 1 โดยที่เป็นสีฟ้าเพราะมีทั้งยีนเด่นและยีนด้อย

ข่มร่วมกัน หรือเด่นร่วม (Codominant)

คือ ลักษณะพันธุกรรมที่ยีนเป็นยีนเด่นทั้ง 2 ยีน ทำให้แสดงออกเท่ากันทั้ง 2 ยีน เช่น หมู่เลือด ABO (หมู่เลือด AB ที่มียีน $I^{A,B}I^{}$), สีขนวัว (ที่รุ่นลูกมีลักษณะน้ำตาลแกมแดงแทนที่จะมีสีแดงล้วนหรือสีขาวล้วนแบบรุ่นพ่อ-แม่)

หมู่เลือด ABO เป็นการพิจารณาหมู่เลือดโดยดูตามแอนติเจนที่อยู่บนผิวของเม็ดเลือดแดง แบ่งเป็น 4 ชนิด ได้แก่ A, B, AB และ O หมู่เลือด A มีจีโนไทป์ $I^{A,A}I^{}$, $I^{A,}i$ หมู่เลือด B มีจีโนไทป์ $I^{B,B}I^{}$, $I^{B,}i$ ซึ่งหมู่ AB จะแสดงลักษณะข่มร่วมเนื่องจากมีจีโนไทป์ $I^{A,B}I^{}$ และหมู่เลือด O มีจีโนไทป์ ii

CLASSIFICATION OF BLOOD GROUPS

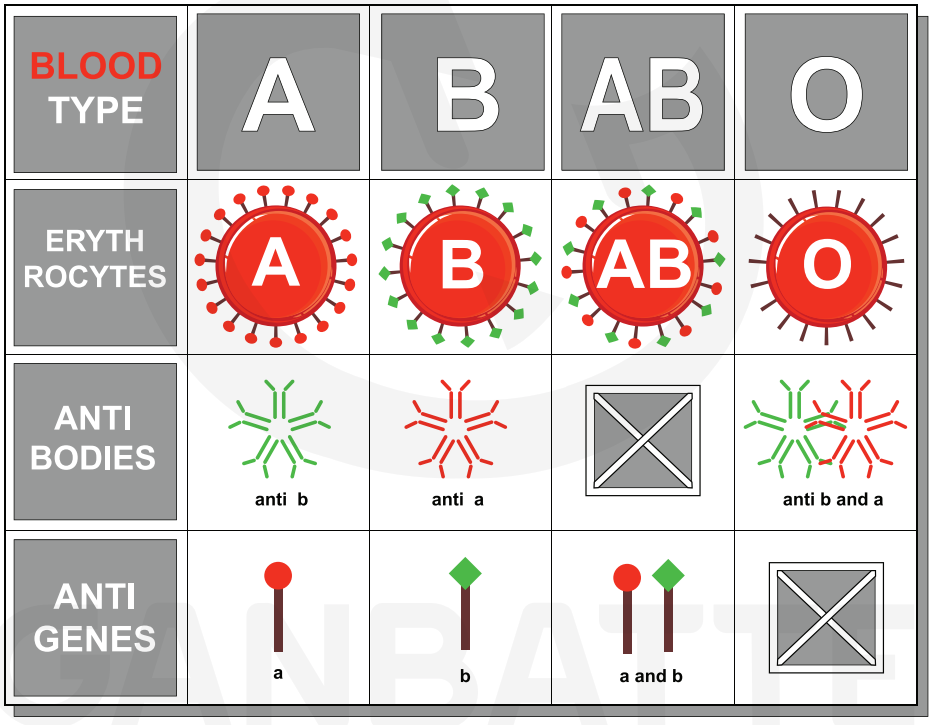

เพิ่มเติม

หลักการให้เลือด คือ แอนติเจนของผู้ให้ต้องไม่ตรงกับแอนติบอดีของผู้รับ ถ้าตรงกันจะเกิดปฏิกิริยาระหว่างแอนติเจนและแอนติบอดีจับกลุ่มกันตกตะกอน (Agglutination) ซึ่งจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้รับได้

หมู่เลือด MN มี 3 ชนิด แบ่งตามแอลลีล L^M และ L^N ได้ดังนี้ หมู่เลือด M มีจีโนไทป์ L^ML^M, หมู่เลือด MN แสดงลักษณะข่มร่วมเนื่องจากมีจีโนไทป์ L^ML^N และหมู่เลือด N มีจีโนไทป์ L^NL^N

เพิ่มเติม

หมู่เลือด Rh (ไม่ใช่ลักษณะข่มร่วม) พิจารณาหมู่เลือดโดยใช้แอนติเจน-ดี (Antigen-D) เป็นตัวบ่งบอกหมู่เลือดระบบ Rh แบ่งออกเป็น 2 หมู่ ได้แก่

Rh^+ (Rh positive) คือ หมู่เลือดที่มีแอนติเจน-ดีอยู่ที่ผิวของเม็ดเลือดแดง ในคนไทยมีหมู่เลือด Rh^+ ประมาณ 99.7%

Rh^- (Rh negative) คือ หมู่เลือดที่ไม่มีแอนติเจน-ดีอยู่ที่ผิวของเม็ดเลือดแดง ในคนไทยพบว่ามีหมู่เลือดนี้เพียง 0.3%

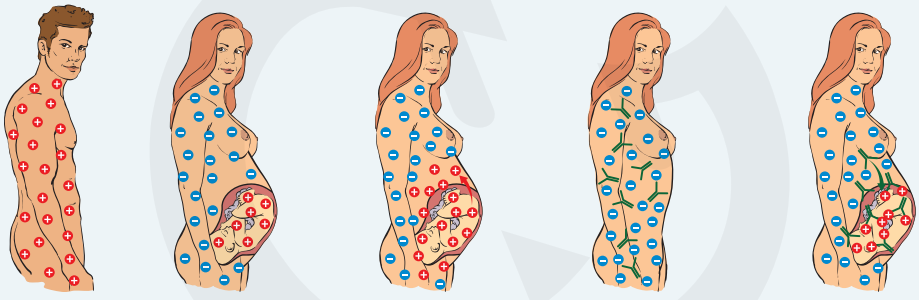

เพศชายที่มีหมู่เลือด Rh^+ | เพศหญิงที่มีหมู่เลือด Rh^- กับทารกที่มีหมู่เลือด Rh^+ | ทารกที่มีหมู่เลือด Rh^+ จะสร้างแอนติเจน-ดีไปให้แม่ | แม่จะสร้างแอนติบอดีสะสมไว้ในร่างกายหลังจากที่ลูกคนแรกคลอดแล้ว | ถ้าทารกคนต่อไปมีหมู่เลือด Rh^+ แอนติบอดีที่แม่สะสมไว้จะเข้าทำลายเซลล์เม็ดเลือดแดงของทารก อาจทำให้ทารกเป็นโรคโลหิตจางหรือดีซ่านได้

มัลติเปิลแอลลีล (Multiple allele)

มัลติเปิลแอลลีล คือ ลักษณะพันธุกรรมที่ถูกควบคุมโดยยีน 2 ยีน เหมือนลักษณะอื่น เช่น Tt, Mm แต่มัลติเปิลแอลลีลจะมีรูปแบบของแอลลีลมากกว่า 2 รูปแบบ เช่น สีขนกระต่ายและหมู่เลือด ABO (หมู่เลือด ABO เข้าเกณฑ์ทั้ง 2 รูปแบบ)

ขนกระต่ายแบ่งออกได้เป็น 4 ชนิด ได้แก่

- ชนิดปกติ (Agouti) ขนสีน้ำตาล ควบคุมโดยแอลลีล c^+ หรือ C
- ชนิดชินชิลลา (Chinchilla) ขนสีเทา ควบคุมโดยแอลลีล c^{ch}
- ชนิดฮิมาลายัน (Himalayan) ขนสีขาวเกือบทั้งตัว **ยกเว้น** บริเวณจมูก หาง และเท้า ควบคุมโดยแอลลีล c^h
- ชนิดแอลบิโน (Albino) ขนสีขาว ควบคุมโดยแอลลีล c

เทคโนโลยีทางดีเอ็นเอ

การจำลองดีเอ็นเอ

- เอนไซม์ที่ใช้จำลองตัวเองของดีเอ็นเอ
- ขั้นตอนการสังเคราะห์

การสังเคราะห์โปรตีน

- การถอดรหัส
- การแปลรหัส

พันธุวิศวกรรม

- การโคลนยีนจากการทำ DNA ลูกผสม
- PCR : Polymerase Chain Reaction

ชนิดของอาร์เอ็นเอ

- Ribosomal RNA (rRNA)
- Messenger RNA (mRNA)
- Transfer RNA (tRNA)

CANBATTE

Chapter

7

Level ☐ Easy ■ Moderate ☐ Hard

วิวัฒนาการและความหลากหลายทางชีวภาพ

Unit 1 วิวัฒนาการ
Unit 2 ความหลากหลายทางชีวภาพ
Unit 3 พันธุศาสตร์ประชากร

Unit 1

วิวัฒนาการ

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวิวัฒนาการ

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวิวัฒนาการประกอบด้วยหลากหลายแนวคิด โดยมีแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับความนิยมดังนี้

ฌอง แบพติสท์ เดอ ลามาร์ก (Jean-Baptiste de Lamarck)

ฌอง แบพติสท์ เดอ ลามาร์ก (ค.ศ. 1744-1829) นักชีววิทยาชาวฝรั่งเศส เชื่อว่าสภาพแวดล้อมและอาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะ จึงเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการของลามาร์กขึ้น มีใจความสำคัญ 2 ข้อ ได้แก่

กฎการใช้และไม่ใช้ (Law of Use and disuse) กล่าวว่าอวัยวะหรือชิ้นส่วนของอวัยวะที่ถูกใช้งานมากๆ จะมีการแปรเปลี่ยนให้เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อวัยวะใดที่ใช้เสมอจะมีแนวโน้มเพิ่มขนาดขึ้น อวัยวะใดที่ไม่ได้ใช้จะค่อยๆ เสื่อมสลายหายไป

กฎแห่งการถ่ายทอดลักษณะที่เกิดขึ้นใหม่ (Law of Inheritance of Acquired characters) กล่าวว่าลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จะถูกถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานได้ เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไป

ทั้งหมดอธิบายจากลามาร์กเชื่อว่า สมัยก่อนยีราฟคอสั้น เมื่ออาหารที่เป็นต้นไม้ต้นเตี้ยหมดไป ยีราฟจะเริ่มมีคอที่ยาวขึ้นเพื่อกินต้นไม้ต้นที่สูงขึ้น ยีราฟจึงค่อยๆ มีคอที่ยาวขึ้นในรุ่นลูกหลานต่อมา

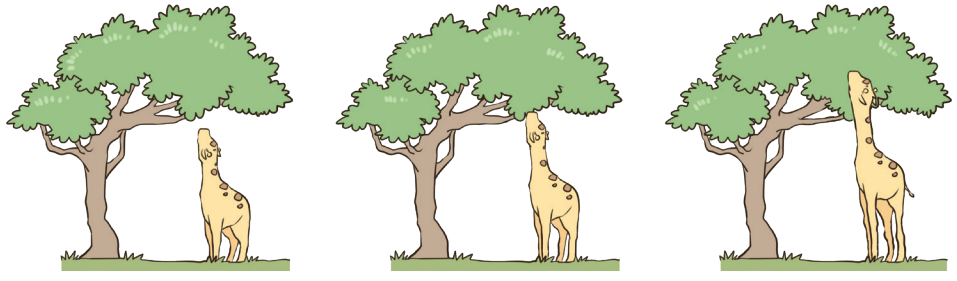

ชาลส์ โรเบิร์ต ดาร์วิน (Charles Robert Darwin)

ชาลส์ ดาร์วิน (ค.ศ. 1809-1882) นักธรรมชาติวิทยาชาวอังกฤษ ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการศึกษาวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต จากการที่ดาร์วินได้เดินทางสำรวจหมู่เกาะกาลาปากอส (Galapagos) พร้อมกับเรือสำรวจของราชนาวีอังกฤษ บีเกิล (H.M.S. Beagle) และได้แนวความคิดจากหนังสือ Principles of Geology ของนักธรณีวิทยา ชาลส์ ไลเอลล์ (Charles Lyell) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยา ดาร์วินได้ตีพิมพ์หนังสือเรื่อง กำเนิดความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตโดยการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (The Origin of Species by Means of Natural Selection) โดยเสนอแนวคิดเรื่องกลไกของวิวัฒนาการที่เกิดจากการคัดเลือกโดยธรรมชาติ เรียกว่า ทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Theory of Natural selection) มีใจความว่า

> **ทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Theory of Natural selection)** บอกว่า สิ่งมีชีวิตทุกชนิดจะผลิตลูกหลานเป็นจำนวนมาก และลูกหลานแต่ละตัวอาจมีความแตกต่างกัน ลูกหลานเหล่านี้จะมีการดิ้นรนแก่งแย่งเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เนื่องมาจากทรัพยากรธรรมชาติที่จำกัด พวกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจะถูกธรรมชาติคัดเลือกให้รอดชีวิตได้ดีกว่า และมีโอกาสสืบพันธุ์ให้ลูกหลานต่อไป

ทั้งหมดอธิบายจากอดีตที่ดาร์วินเชื่อว่า ในอดีตยีราฟมีทั้งชนิดคอสั้นและชนิดคอยาว แต่เมื่ออาหารที่เป็นต้นไม้ต้นเตี้ยหมดไป ยีราฟคอสั้นจึงสูญพันธุ์เนื่องจากไม่สามารถกินอาหารที่เป็นต้นไม้ต้นสูงได้ จึงเหลือแต่ยีราฟคอยาวและสืบพันธุ์ให้รุ่นลูกหลานต่อมา

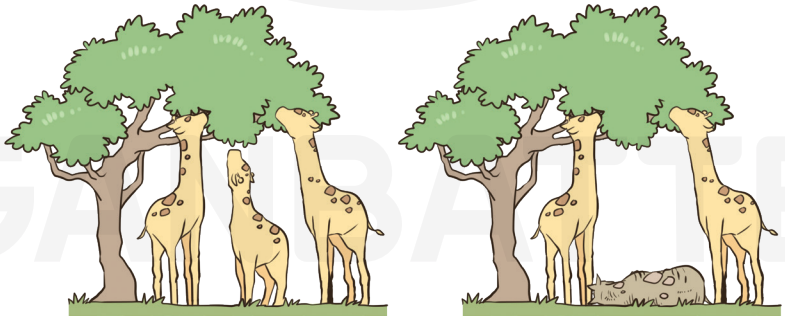

ฮิวโก มารี เดอ ฟรีส์ (Hugo Marie de Vries)

ฮิวโก มารี เดอ ฟรีส์ (ค.ศ. 1843-1935) นักพฤกษศาสตร์ชาวฮอลแลนด์ เสนอทฤษฎีการผ่าเหล่า (Mutation theory) โดยเมื่อนำเสนอความรู้เกี่ยวกับความผันแปรของหน่วยพันธุกรรมมาอธิบายร่วมกับทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติของดาร์วิน จึงอธิบายการเกิดวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตได้ดังนี้ เมื่อมีการผ่าเหล่าเกิดขึ้นอาจจะได้ลักษณะที่เป็นประโยชน์ หรือลักษณะที่ไม่เป็นผลดีต่อสิ่งมีชีวิตนั้นๆ ซึ่งจะคัดเลือกด้วยวิธีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ ลักษณะที่เป็นประโยชน์จะคงอยู่